

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เรื่องการพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

- n แทน จำนวนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย
- \bar{X} แทน ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
- S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- $\sum D$ แทน ผลต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม ของนักเกษตรกรก่อนและหลังฝึกอบรม
- $\sum D^2$ แทน ผลต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม ของเกษตรกรก่อนและหลังฝึกอบรมยกกำลังสอง
- t แทน สถิติที่ใช้ในการพิจารณา t-distribution
- * แทน ค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ การพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 1.1 การสำรวจสภาพปัญหาและความ

ต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรของเกษตรกร

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะของ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต. (2542 : 118) ; นัทรทิพย์ นาดสุภา (2544 : 57-58) ; ประสพสุข ฤทธิเดช (2550 : 160) และ แสง รวยสูงเนิน และคณะ (2552 : 271) ได้นิยามสัมมาอาชีวะว่า “การประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนหลักแห่งการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้น ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ควบคู่กันไปให้ได้ประโยชน์อันพึงประสงค์ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และธรรมชาติแวดล้อม” แนวคิดการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของ พิณสุดา สิริรังศรี (2555 : 12) ; ประเวศ วะสี (2539 : 7-10 ; อ้างถึงใน กิ่งกาญจน์ ชมอินทร์. 2549 : 2) สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553 : 9-11) ให้นิยามการจัดการศึกษาโดยชุมชนเป็นฐานคือ “โดยการกระจายอำนาจจัดการศึกษาโดยเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง ชุมชนมีทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ ปัญญา การประกอบอาชีพ มีสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมโดยมีองค์กรทางสังคมภายนอก เข้าไปส่งเสริมด้านอาชีพ จัดทำหลักสูตรตามความต้องการของคนในท้องถิ่น” แนวคิดการพึ่งตนเองของ ประเวศ วะสี (2530 : 33 - 35) ; บัณฑิต อ่อนดำ (2530 : 5) สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2538 : 4 - 5) ; สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 68) ให้นิยามการพึ่งตนเองว่า “ความสามารถของบุคคลหรือชุมชน ในด้านการแก้ปัญหาและในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งตนเอง ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะต้องใช้แนวทางการพึ่งตนเองของชุมชน 5 ด้านหรือ TERMS ซึ่งประกอบด้วย Technology Economic Resource Mental and Socio - Cultural” แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของ ด้วย สงัด อูรานันท์ (2532 : 31) ; สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2537 : 39) ; ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 14-15) ; Taba (1962 : 454) ; Saylor and Alexander (1974 : 7) ; Oliva (1992 : 26) ให้นิยามการพัฒนาหลักสูตรว่า “กระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุง หรือสร้างหลักสูตรทั้งในแนวกว้างและแนวลึกเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยครอบคลุมระบบของการพัฒนาใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การวางแผน ออกแบบ หรือยกร่าง หลักสูตร (Curriculum Planning) 2) การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation) และ 3) การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)” และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประสพสุข ฤทธิเดช และคณะ (2554 : 133-136) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แหล่งเรียนรู้ชุมชนจัด

การศึกษาสำรวจสัมมาอาชีพด้วยบริบทจริงในชุมชนเพื่อสุขภาพของเด็กและเยาวชน มีกิจกรรมการเรียนรู้ 5 กิจกรรม มีการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ปลา สวนสมุนไพร ถ่านชีวภาพลดภาวะโลกร้อน และดนตรีพื้นบ้าน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากกิจกรรม 5 กิจกรรมดังกล่าวมา พบว่า ได้ข้อค้นพบมีขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ป.1 การเปิดประตูใจ ป.2 ปฏิสัมพันธ์ กับเครือข่าย ป.3 การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้สัมมาอาชีพ ป.4 ปรับปรุงแก้ไขปัญหางาน และ ป.5 ประเมินผลงาน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานจากผู้ที่เกี่ยวข้อง มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรและความต้องการการเรียนรู้สัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร โดยวิธีศึกษาจากเครื่องมือได้แก่ แบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง เพื่อศึกษาความต้องการที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีพ ใช้สัมภาษณ์ เกษตรกร ประชาชนท้องถิ่น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ปรับข้อคำถามเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายให้เหมาะสมกับเกษตรกร และนำมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานตามสภาพความเป็นจริง โดยใช้แบบสำรวจแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า

1. ศึกษาปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรและความต้องการการเรียนรู้สัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร โดยใช้แบบสอบถามกับเกษตรกร ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า มีปัญหา ดังรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการศึกษาสภาพปัญหาเกษตรกรและความต้องการพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร

ประเด็นปัญหาและความต้องการ	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ			
1.1 ได้กู้เงินสวัสดิการของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองทุนเงินล้านในชุมชน และกลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มทำนาตำบลหนองโน	4.97	0.45	มากที่สุด

ประเด็นปัญหาและความต้องการ	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1.2 กู้เงินนอกระบบจากนายทุน พ่อค้าในหมู่บ้าน	4.10	0.55	มาก
1.3 กู้เงินจากญาติพี่น้อง	4.25	0.55	มาก
1.4 มีหนี้สิน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.5 มีหนี้สินแต่ได้รับการปรับโครงสร้างหนี้จากรัฐบาล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	4.40	0.55	มาก
1.6 ไม่มีเงินออม	4.77	0.55	มากที่สุด
2. ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต			
2.1 ค่าใช้จ่ายเรื่องการผลิตสูง ใช้อุปกรณ์ ยาปราบศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงานสูง ค่าจ้างเครื่องจักรกลไถนาสูง ค่าเมล็ดพันธุ์ฝัก สูงและค่าขนส่งสินค้าทางการเกษตรสูง	4.97	0.45	มากที่สุด
2.2 ขาดแหล่งทุนสนับสนุนโครงการในระดับกลุ่มการผลิต	4.82	0.45	มากที่สุด
2.3 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองและเช่าที่ดินทำกิน	4.26	0.45	มาก
2.4 ขาดแคลนแรงงานในชุมชนเพราะชาวบ้านอพยพไปทำงาน ในโรงงาน	4.49	0.55	มาก
3. ประเด็นความต้องการจัดการศึกษาสัมมาอาชีพของเกษตรกร			
3.1 จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์	4.80	0.45	มากที่สุด
3.2 จัดทัศนศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้อาชีพต้นแบบ	4.83	0.55	มากที่สุด
3.3 จัดกิจกรรมศึกษาชุมชนมีปัญหอาชีพเรื่องอะไรและฝึก ปฏิบัติการเขียนโครงการสนับสนุนแก้ไขปัญหาของชุมชน	4.87	0.55	มากที่สุด
3.4 ต้องการความรู้เรื่องการตลาด	4.60	0.55	มากที่สุด
3.5 ต้องการมีหลักสูตรเรื่องอาชีพในท้องถิ่นและมีครูปราชญ์ ท้องถิ่นให้การถ่ายทอดความรู้	4.97	0.45	มากที่สุด
4. ความต้องการจัดการศึกษาสัมมาอาชีพ			
4.1 ต้องการมีเงินทุนสนับสนุนการทำกิจกรรมการเกษตร โดยมี แหล่งทุนเข้ามาสนับสนุน	4.94	0.45	มากที่สุด
4.2 ต้องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.97	0.45	มากที่สุด

ประเด็นปัญหาและความต้องการ	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
4.3 ต้องการเลี้ยงกบและเลี้ยงปลา	4.66	0.55	มากที่สุด
4.4 ต้องการทำสวนสมุนไพรปลูกพืชผัก	4.48	0.55	มาก
4.5 เรียนรู้เรื่องอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมีดนตรีพื้นบ้าน และอาชีพอื่น ๆ	4.24	0.84	มาก
เฉลี่ยรวม	4.66	0.18	มากที่สุด

จากตารางที่ 9 ผลการศึกษาสภาพปัญหาเกษตรกรรมและความต้องการพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร พบว่าโดยรวม สภาพปัญหาและความต้องการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, S.D. = 0.18)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีปัญหา 1) ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรได้กู้เงินสวัสดิการของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองทุนเงินล้านในชุมชน และกลุ่มการผลิต เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกรทำนาตำบลหนองโน ค่าเฉลี่ย ระดับมากที่สุด 2) ด้านปัจจัยการผลิต เรียงลำดับปัญหาสำคัญ 2 อันดับ ระดับมากที่สุด ได้แก่ (1) มีค่าใช้จ่ายเรื่องการผลิตสูง คือ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงาน จ้างเครื่องจักรกล ค่าเมล็ดพันธุ์ผักและค่าขนส่งสินค้าทางการเกษตรสูง ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.97$, S.D. = 0.45) และ (2) ขาดแหล่งทุนสนับสนุนโครงการระดับกลุ่มการผลิตระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, S.D. = 0.45) 3) ด้านความต้องการจัดการศึกษา พบว่า มีความต้องการจัดกิจกรรมศึกษาชุมชนมีปัญหาอาชีพเรื่องอะไรและฝึกปฏิบัติการเขียนโครงการสนับสนุนแก้ไขปัญหาของชุมชน ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.94$, S.D. = 0.45) 4) ด้านความต้องการสัมมาอาชีพ พบว่ามีความต้องการสัมมาอาชีพเรียงลำดับความสำคัญ 3 อันดับ ด้านอาชีพการเกษตรกรรม คือ (1) ต้องการมีเงินทุนสนับสนุนทำกิจกรรมการเกษตร ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.94$, S.D. = 0.45) (2) ต้องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.97$, S.D. = 0.45) และ (3) ต้องการเลี้ยงกบและปลา ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, S.D. = 0.55)

2. จากการศึกษาสภาพปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ทำให้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยตัวบุคคล จากเกษตรกร จำนวน 8 คน เพื่อจัดกลุ่มสนทนาและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อยืนยันปัญหาและความต้องการประกอบอาชีพ

เกษตรกรรม ด้วยการเลือกแบบเจาะจงจาก 8 หมู่บ้าน เขตตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2556 ณ แหล่งเรียนรู้ชุมชนปทุมครุสิงห์ ฤทธิเดช ใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 15 ข้อ เพื่อวิเคราะห์บริบทชุมชน สภาพปัญหาเกษตรกรรมและความต้องการจัดการศึกษาสัมมาอาชีพ ปราชญ์ผลการสังเคราะห์การสนทนากลุ่มดังนี้

สภาพปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและความต้องการจัดการศึกษาสัมมาอาชีพของเกษตรกรบ้านกุดแคนและบ้านหินลาด กลุ่มเกษตรกรบ้านกุดแคนและกลุ่มเกษตรกรบ้านหินลาดประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมซึ่ง อาชีพเกษตรกรรมยังคงทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ เป็นต้น เมื่อว่างจากทำนาก็จะอพยพแรงงานทำอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมที่ต่างจังหวัดและในตัวจังหวัดมหาสารคาม ถือเป็นแรงงานรับจ้างในศูนย์พัฒนาประชากรมหาสารคาม (ชาวบ้านกุดแคนและชาวบ้านหินลาดเรียกศูนย์มีชัย จังหวัดมหาสารคาม) จากผลการจัดกลุ่มสนทนา พบว่า แรงงานสตรีในหมู่บ้านหลังฤดูทำนาจะเป็นช่างเย็บเสื้อผ้าสตรี ที่โรงงานศูนย์มีชัย ทำให้ครัวเรือนปรับตัวได้โดยมีรายได้จากการเป็นแรงงานรับจ้างนอกฤดูทำนา อย่างไรก็ตาม กลุ่มเกษตรกรบ้านกุดแคนและกลุ่มเกษตรกรบ้านหินลาดมีปัญหาคุณภาพชีวิต คือ (1) ด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนมีหนี้สินจากเงินกู้ในระบบของภาครัฐคิดเป็นร้อยละ 100 เพราะแต่ละครัวเรือนเป็นสมาชิกกองทุนเงินล้าน สมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้ใช้หลักทรัพย์ที่ดินค้ำประกันเงินกู้ เพื่อเป็นทุนการผลิตในรอบครัวตนเอง ส่วนการมีเงินออมของกลุ่มเกษตรกรทั้ง 2 แห่ง มีจำนวนเงินอมน้อย กลุ่มที่มีเงินออมคือครัวเรือนที่เป็นเจ้าของร้านค้าขายของชำ และชาวนารวยเจ้าของเครื่องจักรกลทางการเกษตรทำให้เกิดระบบเงินทุนนอกระบบแบบเงินกู้รายวันในหมู่บ้าน ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชาวบ้านกุดแคนและบ้านหินลาดมีระบบกู้ยืมเงินทั้งจากภาครัฐและนายทุนพ่อค้าในหมู่บ้านเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านปัจจัยการผลิต กลุ่มเกษตรกรบ้านกุดแคนและบ้านหินลาดมีปัญหาการลงทุนทำการเกษตร เกิดจากค่าจ้างแรงงานสูง ชื้อปุ๋ยเคมี ยารปราบศัตรูพืช (3) ราคาสินค้าเกษตรไม่ได้รับการประกันราคา และ (4) ขาดแคลนแรงงานในหมู่บ้านกุดแคนและบ้านหินลาดเพราะแรงงานหญิงและชายจำนวนมากอพยพไปทำงานในโรงงานศูนย์มีชัย จังหวัดมหาสารคาม

วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมากลุ่มเกษตรกรมีวิธีการแก้ไขปัญหาคือ (1) ต้องการเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกันว่า “ชุมชนมีปัญหามีหนี้สินเงินกู้เกิดขึ้นจากสาเหตุใด จะลดภาระหนี้สินในตนเองแบบใด” (2) ต้องการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชนอย่างชัดเจน จะได้แก้ไขปัญหากลุ่มเกษตรกรบ้านกุดแคนและบ้านหินลาดได้ตรงตาม

สภาพจริง โดยผู้นำชุมชนต้องทำงานเชิงรุก ใช้ต้นทุนทางสังคมในหมู่บ้านร่วมกันฟื้นฟูชุมชน ให้หนีจากวงจรหนี้สินเงินกู้ให้ลดน้อยลง (3) ต้องการให้มีอาชีพเสริมหลังฤดูทำนา เช่น ได้เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ อย่างนายถนอม เศษภักดี นางเพ็ญ ชุมแสง ที่เป็นคนขายไข่ไก่ในหมู่บ้าน เพราะเป็นคนเก่งเรื่องนี้ และอาชีพอื่น ๆ ที่ชุมชนมีความรู้หลายสาขาอาชีพต้องเอามาเป็นครู สอน มีครูคนตรีพื้นบ้าน ครูสมุนไพรร ครูเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น และ (4) ต้องมีการร่วมกลุ่มกัน เล่าเรื่องความรู้ตนเองให้คนภายนอกเข้ามาช่วยจัดทำเป็นหลักสูตรด้านอาชีพเสริมตามความ สนใจของกลุ่มเกษตรกรจะได้เรียนรู้ร่วมกัน (การจัดเวทีชาวบ้านสนทนากลุ่มเกษตรกร วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2556 ณ แหล่งเรียนรู้ชุมชนปทุมทวดครูสิงห์ ฤทธิเดช)

ผลของการจัดกลุ่มสนทนาศึกษาสภาพการประกอบอาชีพเกษตรกรของ กลุ่ม เกษตรกรบ้านกุดแคนและกลุ่มเกษตรกรบ้านหินลาดมีปัญหาทางเศรษฐกิจด้านหนี้สินมีทุก คราวเรือน ด้านปัจจัยการผลิตต้นทุนการผลิตสูง การขายผลผลิตการเกษตร คนในชุมชนไม่ นิยมบริโภค และด้านเงินทุนเป็นเงินทุนจากการกู้ยืม และวิธีการให้หลุดพ้นจากการเป็น หนี้สินคือ (1) ต้องการมีรายได้เสริมจากการมีอาชีพเสริมในครัวเรือน โดยมีครูชาวบ้านมา สอนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น อาชีพเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ปลุกสมุนไพร อาชีพคนตรี หรือ อาชีพอื่น ๆ ที่ชาวบ้านมีความต้องการ และ (2) มีหลักสูตรอาชีพตามความต้องการของกลุ่ม เกษตรกร โดยมีแหล่งทุนเข้ามาสนับสนุนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญภายนอกชุมชน

สรุปผลการศึกษาสภาพปัญหาเกษตรกรและความต้องการจัดการศึกษาสัมมาอาชีพ ของกลุ่มเกษตรกรบ้านกุดแคน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เมื่อตรวจสอบ ข้อมูลโดยบุคคลสนทนากลุ่มร่วมกันแล้วมีลักษณะร่วมของปัญหาการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ในภาพรวมของชุมชนในตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ ดังนี้ จากการใช้แบบสำรวจ และการจัดกลุ่มสนทนาพบว่า ปัญหาการเกษตรกรรมมีลักษณะ ร่วมกันคือ ด้านเศรษฐกิจ มีหนี้สินในครัวเรือนจากการกู้เงินในภาครัฐ ด้านปัจจัยการผลิต ต้นทุนการผลิตสูง มีค่าใช้จ่ายเรื่องแรงงาน ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เครื่องจักรกล และขาด เงินทุนสนับสนุน สินค้าทางการเกษตรไม่ได้มาตรฐาน คนในชุมชนไม่นิยมบริโภค ด้าน ความต้องการมีลักษณะร่วมกัน คือ ต้องการมีรายได้เสริมหลังฤดูทำนา โดยทำอาชีพที่ชุมชน มีครูปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ คือ มีปราชญ์ชาวบ้านหลายสาขาอาชีพโดยเฉพาะการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่มีครูถนอม เศษภักดี ต้องการ ทำอาชีพที่อยู่ใกล้ตัวและพึ่งตนเองแบบพึ่งพาปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกับการแสวงหาหน่วยงาน อื่น ๆ เข้ามาหนุนเสริมจากภายนอกชุมชน

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 1.2 การยกร่างหลักสูตรและวิพากษ์หลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลพื้นฐานมาจัดทำร่างหลักสูตรสัมมาอาชีวะโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร การยกร่างหลักสูตร การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร และการตรวจสอบคุณภาพของเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยแบ่งการดำเนินการ ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กำหนดโครงสร้างหลักสูตร

ส่วนที่ 2 ยกร่างหลักสูตร

ส่วนที่ 3 การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร

ส่วนที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพโครงสร้างหลักสูตร

โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 1 การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร

จากข้อมูลพื้นฐานและผลการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร โดยได้ดำเนินการตามลำดับคือ

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสัมมาอาชีวะโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะของ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2542 : 118) ; ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544 : 57-58) ; ประสพสุข ฤทธิเดช (2550 : 160) และ แสง รวยสูงเนิน และคณะ (2552 : 271) ได้นิยามสัมมาอาชีวะว่า “การประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนหลักแห่งการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น พร้อมกันนั้น ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ควบคู่กันไปให้ได้ประโยชน์อันพึงประสงค์ของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และธรรมชาติแวดล้อม” แนวคิดการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของ พิณสุตา สิริรังศรี (2555 : 12) ; ประเวศ วะสี (2539 : 7-10) ; อ่างถึงโน กิ่งกาญจน์ ชมอินทร์ (2549 : 2) สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553 : 9-11) ให้นิยามการจัดการศึกษาโดยชุมชนเป็นฐานคือ “โดยการกระจายอำนาจจัดการศึกษาโดยเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง ชุมชนมีทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ ปัญญา การประกอบอาชีพ มีสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมโดยมีองค์กรทางสังคมภายนอก เข้าไปส่งเสริมด้านอาชีพ จัดทำหลักสูตรตามความต้องการของคนในท้องถิ่น” แนวคิดการพึ่งตนเองของ ประเวศ วะสี (2530 : 33 - 35) ; บัณฑิต

อ่อนคำ (2530 : 5) ; สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2538 : 4 - 5) ;
 สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 68) ให้นิยามการพึ่งตนเองว่า “ความสามารถของบุคคลหรือชุมชน
 ในด้านการแก้ปัญหาและในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งตนเอง ซึ่งการ
 วิจัยในครั้งนี้จะต้องใช้แนวทางการพึ่งตนเองของชุมชน 5 ด้านหรือ TERMS ซึ่งประกอบด้วย
 Technology Economic Resource Mental and Socio - Cultural” แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการ
 พัฒนาหลักสูตรของ สงัด อุรานันท์ (2532 : 31) ; สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2537 : 39) ;
 ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 14-15) ; Taba (1962 : 454) ; Saylor and Alexander
 (1974 : 7) ; Oliva (1992 : 26) ให้นิยามการพัฒนาหลักสูตรว่า “กระบวนการเปลี่ยนแปลง
 หรือปรับปรุง หรือสร้างหลักสูตรทั้งในแนวกว้างและแนวลึกเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัด
 การศึกษาโดยครอบคลุมระบบของการพัฒนาใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การวางแผน ออกแบบ
 หรือยกร่างหลักสูตร (Curriculum Planning) 2) การใช้หลักสูตร (Curriculum implementation)
 และ 3) การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation)” และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ
 ประสพสุข ฤทธิเดช และคณะ (2554 : 133-136) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แหล่งเรียนรู้ชุมชนจัด
 การศึกษานำร่องสัมมาอาชีพด้วยบริบทจริงในชุมชนเพื่อสุขภาวะของเด็กและเยาวชน มี
 กิจกรรมการเรียนรู้ 5 กิจกรรม มีการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ปลา สวนสมุนไพร ถ่านชีวภาพลด
 ภาวะโลกร้อน และดนตรีพื้นบ้าน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากกิจกรรม
 5 กิจกรรมดังกล่าวมา พบว่า ได้ข้อค้นพบมีขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ป.1 การเปิด
 ประดูใจ ป.2 ปฏิสัมพันธ์ กับเครือข่าย ป.3 การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้สัมมาอาชีพ ป.4
 ปรับปรุงแก้ไขปัญหางาน และ ป.5 ประเมินผลงาน

ผลการศึกษาเอกสารสรุปหลักการและแนวทางเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มี
 5 ประการ คือ 1) การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี หมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของ
 เทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น การจัดทำ
 โครงการ การจัดการดำเนินงานโครงการ เป็นต้น การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการ
 นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ หรือ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม 2) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
 หมายถึง ความสามารถในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ที่มีความมั่นคงพอสมควร 3) การพึ่งตนเองได้
 ทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิด
 ประโยชน์สูงสุด และสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ไม่ให้เกิดสูญเสียบางส่วน หรือ
 ไม่ให้เสียสมดุลทางธรรมชาติ 4) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ หมายถึง สภาพจิตใจที่เข้มแข็ง
 เพื่อที่จะสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้ก้าวหน้า และ

5) การพึ่งตนเองได้ทางสังคม หมายถึง การที่กลุ่มคนมีความร่วมมือ มีความสามัคคี และมีผู้นำที่มีความสามารถในการดำเนินการใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมายด้วยตนเองหรือสามารถหาความช่วยเหลือจากภายนอกเข้ามาช่วย ทำให้ชุมชนช่วยตนเองได้

2) คัดเลือกอาชีพที่ได้จากผลการวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้สัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร จากการตอบแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำมากำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตร ได้ 8 หน่วยการเรียนรู้ รวมเวลาฝึกอบรม 19 ชั่วโมง

1.2.2 ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2 ยกร่างหลักสูตร

การยกร่างหลักสูตรผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการหลายท่านดังนี้ สัจจ อูรานันท์ (2532 : 31 ; สุณีย์ เหมะประสิทธิ์. 2537 : 39 ; ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539 : 14-15 ; Taba. 1962 : 454 ; Saylor and Alexander. 1974 : 7 ; Oliva. 1992 : 26 และ ประสพสุข ฤทธิเดช และคณะ (2554 : 133-136) ได้องค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. ความสำคัญและปัญหาการพัฒนาหลักสูตร 2. หลักการของหลักสูตร 3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4. คำอธิบายรายวิชา 5. ผลการเรียนรู้ 6. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร 7. หน่วยการเรียนรู้ 8. เนื้อหาของหลักสูตร 9. กิจกรรมการเรียนรู้ และ 10. การวัดและประเมินผล

1.2.3 ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 3 การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร

การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร คือ คู่มือหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ซึ่งภายในเล่มมีรายละเอียดดังนี้

1) สารสำคัญ

- 1.1) มีความถูกต้อง
- 1.2) มีความเหมาะสมกับวัยของเกษตรกร
- 1.3) มีความเข้าใจง่าย

2) จุดประสงค์การเรียนรู้

- 2.1) ข้อความชัดเจนเข้าใจง่าย
- 2.2) เหมาะสมกับวัยของเกษตรกร
- 2.3) สามารถสอนให้เกษตรกรบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.4) สามารถประเมินผลได้

3) เนื้อหา

- 3.1) มีความชัดเจนและน่าสนใจ
- 3.2) สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 3.3) เหมาะสมกับเกษตรกร
- 3.4) กำหนดเนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน

4) กิจกรรมการเรียนรู้

- 4.1) สอดคล้องกับเนื้อหา
- 4.2) สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 4.3) เหมาะสมกับเวลาที่สอน
- 4.4) เหมาะสมกับวัยของเกษตรกร
- 4.5) ได้รับความสนใจของเกษตรกร
- 4.6) เกษตรกรมีส่วนร่วมในกิจกรรม

5) สื่อ/แหล่งเรียนรู้

- 5.1) สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 5.2) สอดคล้องกับเนื้อหา
- 5.3) ได้รับความสนใจของเกษตรกร

5.4) ตอบสนองต่อการเรียนรู้

- 5.5) เกษตรกรมีส่วนร่วมในใช้สื่อ
- 5.6) เหมาะสมกับวัยของ เกษตรกร

6) การวัดผลและประเมินผล

- 6.1) สอดคล้องกับเนื้อหา
- 6.2) สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 6.3) สามารถวัดผลและประเมินผลในสิ่งที่ระบุไว้ได้
- 6.4) เครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่ใช้เหมาะสมกับวัยของเกษตรกร

1.2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร และเอกสารประกอบหลักสูตรด้วยการวิพากษ์หลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อ

เสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยการนำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) ผลการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านโครงสร้างหลักสูตร			
1.1 ความสำคัญและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2 หลักการของหลักสูตรเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
1.3 เป้าหมายของหลักสูตรชัดเจน	4.40	0.55	มาก
1.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับเป้าหมาย	4.80	0.45	มากที่สุด
1.5 กระบวนการเรียนการสอนเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
1.6 สื่อการสอนหลากหลาย	4.40	0.55	มาก
1.7 มีการวัดและประเมินผล	4.60	0.55	มากที่สุด
1.8 มีเอกสารประกอบหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
2. สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร			
2.1 ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
2.2 ความเหมาะสมของการพัฒนาหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
2.3 ปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม	4.60	0.89	มากที่สุด
2.4 ความเหมาะสมของแนวทางในการแก้ไขปัญหา	4.60	0.55	มากที่สุด
3. หลักการของหลักสูตร			

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3.1 ความชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
3.2 ความเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
3.3 ความเป็นไปได้	4.60	0.55	มากที่สุด
4. เป้าหมายของหลักสูตร			
4.1 เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร	4.80	0.45	มากที่สุด
4.2 กำหนดสิ่งที่ต้องการพัฒนาชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
4.3 สอดคล้องกับความต้องการของสังคม	4.60	0.55	มากที่สุด
5. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร			
5.1 ความชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
5.2 ความเป็นไปได้	4.80	0.45	มากที่สุด
5.3 เหมาะสมกับเกษตรกร	4.80	0.45	มากที่สุด
5.4 สอดคล้องกับความต้องการของสังคม	4.60	0.55	มากที่สุด
5.5 ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการพัฒนา	4.80	0.45	มากที่สุด
6. กระบวนการเรียนการสอน			
6.1 ความเหมาะสมของกระบวนการเรียนการสอน	4.80	0.45	มากที่สุด
6.2 สามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
6.3 สามารถนำไปใช้สอนได้	4.80	0.45	มากที่สุด
7. สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม			
7.1 สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน	4.80	0.45	มากที่สุด
7.2 เหมาะสมกับผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
7.3 สนับสนุนให้กิจกรรมบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้	4.80	0.45	มากที่สุด
8. การวัดและประเมินผล			
8.1 ความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้วัด	4.60	0.55	มากที่สุด
8.2 ความเป็นไปได้ในการวัดผล	4.60	0.55	มากที่สุด
8.3 ตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้	4.60	0.55	มากที่สุด

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
8.4 เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	4.80	0.45	มากที่สุด
9. ด้านเอกสารประกอบหลักสูตร			
9.1 องค์ประกอบของเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
9.2 รายละเอียด คำชี้แจงของเอกสารประกอบหลักสูตร มีความเหมาะสมและชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.73	0.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่าหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.73$, S.D.=0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 31 ข้อ เหมาะสมระดับมาก 3 ข้อ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.60-4.80 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการทดลองได้

นอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะให้ปรับใบความรู้ในแต่ละหน่วย ปรับข้อทดสอบ ปรับการวัดผลประเมินผล ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกร ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญได้หลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการทดลองได้

2. ผลการพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของเอกสารประกอบหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า เอกสารประกอบหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.55) แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า เอกสารประกอบหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการทดลองได้ นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

- 2.1 ปรับลำดับหัวข้อในหลักสูตรให้ตรงตามรายการที่ประเมิน
- 2.2 ปรับหน่วยการเรียนรู้ เป็น 8 หน่วย รวมก่อนฝึกอบรม และหลังฝึกอบรม
- 2.3 ปรับปรุงการใช้ภาษาให้เป็นภาษาที่เกษตรกรจะสามารถเข้าใจได้ง่าย

- 2.4 ปรับแบบทดสอบก่อนฝึกอบรม – หลังฝึกอบรมให้เหมาะสมกับเกษตรกร
 2.5 ปรับปรุงสื่อประกอบการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้
 2.6 ปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับเกษตรกร

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 2 การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรกับ

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อประเมินคุณภาพหลักสูตร ใช้กับกลุ่มเป้าหมายสำหรับใช้ในการศึกษาผลการใช้หลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรบ้านกุดแคน จำนวน 34 คน ที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ ปรากฏผล ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรตามเกณฑ์ 80/80 ปรากฏผลดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรตามเกณฑ์ 80/80 (n = 34)

คนที่	คะแนนสอบก่อนฝึกอบรม (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างฝึกอบรมจากใบงานประกอบ หน่วยการเรียนรู้/หน่วยที่						รวมคะแนนระหว่างฝึกอบรม (60 คะแนน)	ทดสอบหลังฝึกอบรม (30 คะแนน)
		1 (10)	2 (10)	3 (10)	4 (10)	5 (10)	6 (10)		
1	9	8	9	8	9	8	9	51	25
2	11	8	8	9	8	9	9	51	28
3	7	9	9	8	9	8	8	51	27
4	9	9	9	8	9	9	9	53	25
5	12	8	8	8	9	9	9	51	28
6	8	8	8	9	8	9	9	51	25
7	10	9	9	8	9	8	8	51	24
8	9	8	8	9	8	9	9	51	25
9	8	9	8	9	8	9	9	52	24

คนที่	คะแนนสอบ ก่อน ฝึกอบรม (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างฝึกอบรมจากใบงานประกอบ						รวมคะแนน ระหว่าง ฝึกอบรม (60 คะแนน)	ทดสอบหลัง ฝึกอบรม (30 คะแนน)
		หน่วยการเรียนรู้/หน่วยที่							
		1 (10)	2 (10)	3 (10)	4 (10)	5 (10)	6 (10)		
10	11	8	8	9	9	8	8	50	27
11	9	8	8	8	8	8	9	49	25
12	11	8	8	8	8	9	9	50	26
13	9	8	8	9	8	9	8	50	24
14	11	9	9	9	8	8	9	52	25
15	13	9	9	8	9	8	8	51	28
16	8	8	8	8	9	8	9	50	26
17	10	7	8	8	9	8	9	49	24
18	9	9	9	8	9	8	9	52	25
19	12	8	8	8	8	8	8	48	26
20	8	9	8	9	9	9	9	53	28
21	10	9	9	8	9	9	9	53	25
22	8	8	8	8	8	8	8	48	23
23	11	8	8	9	8	9	9	51	26
24	9	9	9	9	9	8	8	52	25
25	8	9	9	8	9	9	9	53	27
26	9	8	8	9	8	9	9	51	23
27	10	8	9	8	8	9	9	51	25
28	11	9	9	8	9	8	9	52	26
29	8	8	8	8	8	9	9	50	24
30	9	9	9	9	9	9	9	54	25
31	8	8	8	8	8	9	9	50	24
32	7	9	9	9	9	9	9	54	27
33	9	9	9	8	9	9	9	53	25
34	8	7	8	8	9	8	9	49	26
รวม	319	285	287	285	291	291	298	1737	866

เกณฑ์	คะแนนสอบ ก่อน ฝึกอบรม (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างฝึกอบรมจากใบงานประกอบ หน่วยการเรียนรู้/หน่วยที่						รวมคะแนน ระหว่าง ฝึกอบรม (60 คะแนน)	ทดสอบหลัง ฝึกอบรม (30 คะแนน)
		1 (10)	2 (10)	3 (10)	4 (10)	5 (10)	6 (10)		
เฉลี่ย	9.38	8.38	8.44	8.38	8.56	8.56	8.76	51.09	25.47
S.D.	1.50	0.60	0.50	0.49	0.50	0.50	0.43	1.54	1.40
ร้อยละ	15.64	83.82	84.41	83.82	85.59	85.59	87.65	85.15	84.90

จากตารางที่ 11 พบว่า คะแนนจากการทดสอบฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=9.38$, S.D.= 1.50) และคะแนนจากการทดสอบหลังฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=25.47$, S.D.=1.40) เกณฑ์คะแนนร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม 30 คะแนน มีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ $85.15/84.90$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

2.2 ผลการวิเคราะห์ เปรียบเทียบผลการทดสอบการเลี้ยงไก่พื้นบ้านก่อนฝึก อบรม และหลังฝึกอบรมของเกษตรกรที่ได้ฝึกอบรมตามสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ปรากฏผลดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ ทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติ ของการทดสอบเปรียบเทียบเกณฑ์ร้อยละ 80 กับคะแนนหลังฝึกอบรมตามหลักสูตร สัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร (n=34)

การทดสอบ	n	คะแนน เต็ม	หลังฝึกอบรม		ร้อยละ	t	Sig
			\bar{X}	S.D.			
หลังฝึกอบรม	34	30	25.47	1.40	84.90	57.57*	0000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 พบว่า การทดสอบหลังฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.47 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.90 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับคะแนนหลังฝึกอบรมของเกษตรกร

พบว่า คะแนนหลังฝึกอบรมของเกษตรกรบ้านกุศแคน จำนวน 34 คน ตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร สูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการประเมินการพึ่งตนเองของเกษตรกร หลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการประเมินการพึ่งตนเองของเกษตรกร หลังฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร (n = 34)

ประเด็นตัวชี้วัดการพึ่งตนเอง	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง
1. ด้านปัจจัยการผลิต (เทคโนโลยีการผลิต)			
1.1 มีความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.79	0.41	มากที่สุด
1.2 มีความรู้เรื่องยารักษาโรคของไก่พันธุ์ไข่	4.41	0.50	มาก
1.3 ซึ้ออาหารไก่พันธุ์ไข่สำเร็จรูป	4.50	0.56	มากที่สุด
1.4 ฝากญาติพี่น้องดูแลไก่ เวลามี ธุระ จำเป็น	4.50	0.56	มากที่สุด
1.5 มีพันธุ์ไก่ไข่เป็นของตนเอง	4.53	0.56	มากที่สุด
1.6 มีการซื้อขาย พันธุ์ไก่ไข่ และขายไข่ในราคาถูก	4.59	0.50	มากที่สุด
1.7 มีการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านด้านอาชีพในชุมชนโดยเสียงตามสาย	4.47	0.56	มาก
เฉลี่ย	4.54	0.50	มากที่สุด
2. ด้านเศรษฐกิจ			
2.1 มีเงินทุนจากการกู้ยืม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มการผลิตในชุมชน	4.65	0.49	มากที่สุด
2.2 ใช้ทุนตนเองดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.79	0.41	มากที่สุด
2.3 มีแหล่งทุนเข้ามาสนับสนุนเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ โดยไม่คืนทุน	4.40	0.79	มาก
2.4 ภาระการเป็นหนี้ลดลง	4.59	0.55	มากที่สุด

ประเด็นตัวชี้วัดการพึงตนเอง	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการ พึงตนเอง
2.5 มีเงินออมในครอบครัวเพราะลดรายจ่ายซื้อไข่ไก่	4.79	0.41	มากที่สุด
2.6 มีการจัดทำบัญชีรับจ่ายของเกษตรกรทุกครัวเรือนใน ชุมชน	4.50	0.45	มากที่สุด
2.7 มีไข่ไก่บริโภค ขายไข่ไก่ซื้ออาหารอื่น ๆ ครบ 5 หมู่	4.59	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.61	0.13	มากที่สุด
3. ด้านสังคม			
3.1 ครอบครัวอบอุ่นอยู่พร้อมหน้า พ่อ-แม่-ลูก	4.62	0.49	มากที่สุด
3.2 มีความช่วยเหลือเอื้ออาทรกันและกันในสมาชิกกลุ่มการ เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.59	0.50	มากที่สุด
3.3 ครอบครัวมีความรักสามัคคี	4.80	0.41	มากที่สุด
3.4 เคารพกติกาของกลุ่มการผลิต	4.62	0.49	มากที่สุด
3.5 แสดงความคิดเห็นได้ในบางกิจกรรมที่ดำเนินโครงการ	4.79	0.45	มากที่สุด
3.6 เข้าร่วมประชุมกลุ่มอาชีพอย่างสม่ำเสมอ	4.62	0.49	มากที่สุด
3.7 รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มและในระดับครัวเรือน	4.76	0.43	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.74	0.40	มากที่สุด
4. ด้านจิตใจ			
4.1 ความเข้าใจกันในในกลุ่มเกษตรกร	4.76	0.43	มากที่สุด
4.2 มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง	4.59	0.50	มากที่สุด
4.3 มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับสมาชิกในกลุ่มเกษตรกร	4.56	0.50	มากที่สุด
4.4 มีจิตอาสา ร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มเกษตรกร	4.74	0.45	มากที่สุด
4.5 มีความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มเกษตรกร	4.62	0.49	มากที่สุด
4.6 รู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	4.59	0.50	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.64	0.30	มากที่สุด
5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ			
5.1 ชุมชนมีไม้ไผ่ ใช้สร้างเล้าไก่ ทำรั้วล้อมสวน ใช้ร่วมกัน	4.65	0.49	มากที่สุด

ประเด็นตัวชี้วัดการพึ่งตนเอง	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง
ในชุมชน			
5.2 มีสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน	4.79	0.41	มากที่สุด
5.3 มีโรงโม่ ได้มูลโม่จากการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่มาใช้ในการปลูกพืชผัก	4.62	0.49	มากที่สุด
5.4 ชุมชนได้ใช้ความรู้ภายในชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้านเรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.59	0.50	มากที่สุด
5.5 ชุมชนมีผักปลอดภัยไว้รับประทานเพราะผักไม่ใช่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์	4.79	0.41	มากที่สุด
5.6 ดินได้รับการปรับปรุง เช่น ใช้ปุ๋ยจากมูลของไก่	4.56	0.50	มากที่สุด
5.7 มีการขยายพันธุ์ไก่พันธุ์ไข่ไปยังบ้านหินลาด	4.59	0.50	มากที่สุด
5.8 มีอาหารจากการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่มากเพียงพอในครอบครัว	4.66	0.04	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.65	0.17	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.59	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 13 พบว่า เกษตรกรมีระดับการพึ่งตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.59$, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยการผลิต (เทคโนโลยีการผลิต) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.50) ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.61$, S.D.=0.13) ด้านสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.74$, S.D.=0.40) ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.30) และ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.17)

การจัดกลุ่มสนทนาได้ใช้ตัวแทนเกษตรกรบ้านกุดแคนจำนวน 10 คน ในวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เพื่อยืนยันข้อมูลจากเกษตรกรที่ได้ฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ปรากฏผล ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองในชุมชน

1.1 ด้านเทคโนโลยี

1.1.1 สมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีชุดความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ เพราะมีครูปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่มเกษตรกร

1.1.2 มีการขยายพันธุ์ไก่พันธุ์ไข่ได้เป็นไก่ลูกผสม

1.1.3 การจ้างแรงงานช่วยในการเลี้ยงไก่ แต่มีระบบแลกเปลี่ยนซื้ออาหารไก่สำเร็จรูปแบบร่วมกัน ซื้อแล้วแบ่งอาหารไก่เท่าๆ กันและฝากญาติพี่น้องดูแลเลี้ยงไก่เวลามีการกิจจำเป็น เช่น ไปซื้อสินค้าที่จำเป็นที่ตลาดในเมือง

1.1.4 การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ของเกษตรกรในระดับครัวเรือน ให้ข้าวเปลือก ราปลายข้าว แต่ระดับกลุ่มเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ซื้ออาหารไก่สำเร็จรูปไม่มีเครื่องจักรกลผลิตอาหารได้

1.2 ด้านเศรษฐกิจ

1.2.1 เกษตรกรลดรายจ่ายการซื้ออาหารจากพ่อค้าจรเร่ เพราะมีไข่ไก่ในครอบครัวตนเอง

1.2.2 มีเงินใช้หนี้จากรายได้การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่

1.2.3 เกษตรกรบางคนได้สร้างห้องครัวใหม่จากเงินขายไข่ไก่

1.3 ด้านสังคม

1.3.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมรักใคร่เอื้ออาทรช่วยกันทำกิจกรรมกลุ่มการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ โดยไม่ต้องซื้อ

1.3.2 รับฟังข้อคิดเห็นจากสมาชิกเกษตรกรด้วยกัน และปฏิบัติตามกติกากลุ่มเข้าร่วมประชุมเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกกลุ่ม

1.3.3 เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจและมีความสามัคคีในกลุ่มร่วมมือกันทำงานเลี้ยงไก่ไข่ ขายไข่ไก่ ยอมรับแนวคิดของเกษตรกรต้นแบบในชุมชน

1.3.4 ชุมชนช่วยกันขยายพื้นที่การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ให้เพิ่มมากขึ้น

1.4 ด้านจิตใจ

1.4.1 มีความซื่อสัตย์ไม่ลักไข่ไก่กลับบ้าน ไม่ยักยอกเงินขายไข่ไก่ใน ตั้งใจทำงานกลุ่มอยากให้กิจการเลี้ยงไก่ไข่ เป็นตัวอย่างให้หมู่บ้านอื่น ๆ มาศึกษาดูงาน สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความเข้าใจร่วมกัน เสียสละเวลาดูแลไก่ไข่ตามวันที่มอบให้ทำงาน

1.4.2 เกษตรกรต้องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง จำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน นายดอนม เศษภักดี นางเพ็ง ชุมแสง

1.4.3 ภูมิใจที่มีแหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นเวทีแก้ไขปัญหาปากท้องไม่ให้มีหนี้สิน

1.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1.5.1 ฟังพาเพื่อนบ้านที่มีไม้ไฟในทุ่งนา ขอมาทำลำไ้ หรือซื้อในราคาถูก

1.5.2 ลดค่าใช้จ่ายการซื้อปุ๋ยเคมีเพราะใช้มูลของไก่ (จี้ไก่) ไปปรับปรุงดิน

1.5.3 ในครัวเรือนของเกษตรกรมีไข่เป็นอาหารหลักและมีอาหารอื่น ๆ ตาม

ต้องการใช้เงินจากการขายไข่ไก่ และขายผักปลอดภัย

2. การพึ่งตนเองแบบพึ่งพาคนอื่น ๆ ภายนอกชุมชนการเกื้อกูลกัน

2.1 ด้านเทคโนโลยี

2.1.1 มีวิทยากรเข้ามาให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ และมีสื่อสารมวลชนเผยแพร่ผลการวิจัยด้วยสื่อสารคดี

2.1.2 ได้ความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ เข้าร่วมสนทนากลุ่ม มีการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนร่วมกัน กับผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมความรู้และเป็นທີ່ปรึกษาตลอดโครงการ

2.1.3 การขายไข่ไก่ ฟังพาตลาดท้องถิ่นหมู่บ้านใกล้เคียงและร้านค้าที่สั่งซื้อทางโทรศัพท์ การขายผักปลอดภัยมีพ่อค้า ร้านค้าสั่งซื้อทางโทรศัพท์และขายในตลาดท้องถิ่นชุมชนอื่น ๆ

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

2.2.1 มีแหล่งทุนของโครงการจากหน่วยงานภาครัฐส่งเสริมอาชีพหลังฤดูทำนาโดยไม่คืนทุน

2.2.2 มีการปรับโครงสร้างหนี้สินผ่อนชำระดอกเบี้ยโครงการรัฐช่วยเหลือผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2.3 ด้านสังคม

2.3.1 การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรโดยผู้วิจัยเข้ามาช่วยเหลือ

2.3.2 มีการรวมกลุ่มอาชีพเสริมไก่ไข่ ปลูกผัก ขยายพื้นที่ปลูกมากกว่าเดิมได้รับคำแนะนำจากวิทยากรภายนอกสาขาการเกษตรกรรม

2.3.3 ปฏิบัติตามคำแนะนำขององค์กรภายนอกเพื่อการทำกระบวนการกลุ่มให้เข้มแข็งฝึกทำบัญชีรายรับจ่ายในครัวเรือน

2.4 ด้านจิตใจ

2.4.1 ตั้งใจเข้าร่วมการสนทนากลุ่มกับผู้วิจัย กล้าพูดมากขึ้น

2.4.2 มีความสุขที่มีการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภาคประชาชนและมีคนเข้ามาสัมภาษณ์การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ไปเผยแพร่ให้หมู่บ้านหินลาด ได้เห็นว่าบ้านกุดแคนและบ้านหินลาดมีการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่

2.4.3 นอนหลับกินอิ่มเพราะลดรายจ่ายในครอบครัว มีไข่ให้ลูกกินทุกวัน ไม่ต้องตื่นเช้าไปหาอาหารจากป่าธรรมชาติ แต่รอการเก็บไข่ของตนเองที่ภาครัฐมาสนับสนุน ทุนให้เลี้ยงไก่ไข่

2.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

2.5.1 ซื้อเล้าไก่แบบตาข่ายจากหมู่บ้าน ใกล้เคียงราคาถูกกว่าในระบบตลาด

2.5.2 ซื้ออาหารสำเร็จรูปในระบบตลาดห้องถึงประหยัดค่ารถโดยสาร

2.5.3 ได้ไปร่วมแสดงผลงานของตนเอง ขายไข่ไก่ ขายผัก กับมหาวิทยาลัย

ราชภัฏมหาสารคาม มีผู้ร่วมชื่นชมจำนวนมาก

สรุปการพึ่งตนเองมีลักษณะร่วมกันของการพึ่งตนเองของเกษตรกร การพึ่งตนเองในระดับมากที่สุดคือ ด้านสังคม จิตใจ และทรัพยากรธรรมชาติ เพราะเป็นชุมชนที่มีความเกื้อกูลกันและกัน ทำงานร่วมกัน รับฟังข้อคิดเห็นกันและกัน และมีจิตใจใฝ่เรียนรู้ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ จิตอาสาจะร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ดังกรณีการแก้ไขปัญหานี้สิน ปัญหาปัจจัยการผลิต ขาดทุนส่งเสริม แต่ชุมชนช่วยกันแบ่งปัน พันธุ์ไก่ไข่ พันธุ์ผัก ขายให้กันและกันในราคาถูก ส่วนการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีการผลิต เนื่องจากชุมชน ขาดความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ และไม่มีทุนการผลิตเป็นของตนเอง พึ่งตนเองได้ในระดับน้อย เพราะต้องอาศัยการพึ่งพากลุ่มอื่น ๆ ช่วยเป็นฝ่ายทุนสนับสนุนเช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และเมื่อเกษตรกรที่ได้เรียนรู้ตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นด้วยการมีกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์สติปัญญา เพื่อให้มีภาระนี้สินลดลง จากการทำเกษตรกรรมด้วยการพึ่งตนเอง พึ่งกันเองและพึ่งพาคณะอื่น ๆ สามารถประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันและสามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกรคนอื่น ๆ ได้ (เกษตรกรบ้านกุดแคน. 2557 : สทนทากลุ่ม)

2.4 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชน
เป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร (n = 34)

รายการประเมิน	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
1. หลักสูตรการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่มีความสอดคล้องกับความต้องการ ของเกษตรกร	4.79	0.41	มากที่สุด
2. เกษตรกรทราบความสำคัญและประโยชน์ของการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.50	0.51	มากที่สุด
3. เกษตรกรสามารถบอกสถานที่ในการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ที่เหมาะสม ได้	4.79	0.41	มากที่สุด
4. เกษตรกรสามารถบอกเทคนิคการเลือกไก่พันธุ์ไข่ได้	4.53	0.51	มากที่สุด
5. เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.50	0.56	มากที่สุด
6. เกษตรกรสามารถบอกลักษณะของโรงเรือน อุปกรณ์การเลี้ยงไก่ พันธุ์ไข่	4.53	0.56	มากที่สุด
7. เกษตรกรเข้าใจวิธีการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.59	0.50	มากที่สุด
8. เกษตรกรเข้าใจเกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคไก่พันธุ์ไข่	4.56	0.50	มากที่สุด
9. เกษตรกรสามารถวางแผนการดำเนินงานและการบันทึกการผลิต	4.65	0.49	มากที่สุด
10. เกษตรกรสามารถจัดจำหน่ายผลผลิตไข่ไก่ได้	4.79	0.41	มากที่สุด
11. เกษตรกรสามารถจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.56	0.66	มากที่สุด
12. เกษตรกรเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.59	0.50	มากที่สุด
13. เกษตรกรไปเรียนรู้อาชีพการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่กับเกษตรกร ต้นแบบในชุมชน	4.79	0.41	มากที่สุด
14. เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและสามารถนำมาใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	4.56	0.50	มากที่สุด
15. มีความพึงพอใจที่ได้เรียนความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่จาก วิทยากร	4.79	0.41	มากที่สุด
รวม	4.62	0.07	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 พบว่า ภายหลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร มีความพึงพอใจในการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D.=0.07)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 3 การขยายผลการใช้หลักสูตร

เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปขยายผลการใช้หลักสูตรกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกรบ้านหินลาด ตำบลเวียงน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 10 คน ปรากฏผล ดังตารางที่ 15

3.1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรตามเกณฑ์ 80/80 (n = 10)

คนที่	คะแนนสอบ ก่อน ฝึกอบรม (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างฝึกอบรมจากใบงานประกอบ หน่วยการเรียนรู้/หน่วยที่						รวมคะแนน ระหว่าง ฝึกอบรม (60 คะแนน)	ทดสอบหลัง ฝึกอบรม (30 คะแนน)
		1 (10)	2 (10)	3 (10)	4 (10)	5 (10)	6 (10)		
1	9	8	9	8	9	8	9	51	24
2	8	8	8	9	8	9	9	51	23
3	11	9	9	8	9	8	8	51	27
4	9	9	9	8	9	9	9	53	28
5	13	8	8	8	9	9	9	51	25
6	8	8	8	9	8	9	9	51	25
7	11	9	9	8	9	8	8	51	26
8	9	8	8	9	8	9	9	51	25
9	8	9	8	9	8	9	9	52	26

คนที่	คะแนนสอบ ก่อน ฝึกอบรม (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างฝึกอบรมจากใบงานประกอบ หน่วยการเรียนรู้/หน่วยที่						รวมคะแนน ระหว่าง ฝึกอบรม (60 คะแนน)	ทดสอบหลัง ฝึกอบรม (30 คะแนน)
		1 (10)	2 (10)	3 (10)	4 (10)	5 (10)	6 (10)		
10	9	8	8	9	9	8	9	51	24
รวม	95	84	84	85	86	86	88	513	253
เฉลี่ย	9.50	8.40	8.40	8.50	8.60	8.60	8.80	51.30	25.30
S.D.	1.65	0.52	0.52	0.53	0.52	0.52	0.42	0.67	1.49
ร้อยละ	15.83	84.00	84.00	85.00	86.00	86.00	88.00	85.50	84.33

จากตารางที่ 15 พบว่า คะแนนจากการทดสอบก่อนฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=9.50$, S.D.=1.65) และคะแนนจากการทดสอบหลังฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=25.30$, S.D.=1.49) เกณฑ์คะแนนร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม 30 คะแนน มีค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ $85.50/84.33$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ $80/80$ ที่ตั้งไว้

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการทดสอบการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ก่อนฝึกอบรมและหลังฝึกอบรมของเกษตรกรที่ได้ฝึกอบรมตามสัมมาอาชีวะโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ ทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบเกณฑ์ร้อยละ 80 กับคะแนนหลังการฝึกอบรมหลักสูตรสัมมาอาชีวะโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร (n=10)

การทดสอบ	n	คะแนน เต็ม	หลังฝึกอบรม		ร้อยละ	t	Sig
			\bar{X}	S.D.			
หลังฝึกอบรม	10	30	25.30	1.65	84.33	25.86*	0000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 16 พบว่า การทดสอบหลังฝึกอบรมของเกษตรกรหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 84.33 และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับคะแนนหลังฝึกอบรมของเกษตรกร พบว่า คะแนนหลังฝึกอบรมของเกษตรกรบ้านหินลาด จำนวน 10 คน ตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการประเมินการพึ่งตนเองของเกษตรกร หลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ผลการประเมินการพึ่งตนเองของเกษตรกร หลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร (n=10)

ประเด็นตัวชี้วัดการพึ่งตนเอง	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง
1. ด้านปัจจัยการผลิต (เทคโนโลยีการผลิต)			
1.1 มีความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.80	0.42	มากที่สุด
1.2 มีความรู้เรื่องยารักษาโรคของไก่พันธุ์ไข่	4.40	0.52	มาก
1.3 ซึ้ออาหารไก่พันธุ์ไข่สำเร็จรูป	4.40	0.52	มาก
1.4 ฝากญาติพี่น้องดูแลไก่ เวลาไม่ ธุระ จำเป็น	4.70	0.48	มากที่สุด
1.5 มีพันธุ์ไก่ไข่เป็นของตนเอง	4.70	0.48	มากที่สุด
1.6 มีการซื้อขาย ไก่พันธุ์ไข่ และขายไข่ในราคาถูก	4.70	0.48	มากที่สุด
1.7 มีการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านด้านอาชีพในชุมชน โดยเสียงตามสาย	4.60	0.52	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.64	0.04	มากที่สุด

ประเด็นตัวชี้วัดการพึ่งตนเอง	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการพึ่งตนเอง
2. ด้านเศรษฐกิจ			
2.1 มีเงินทุนจากการกู้ยืม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร สหกรณ์การเกษตร กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มการผลิตในชุมชน	4.80	0.42	มากที่สุด
2.2 ใช้ทุนตนเองดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.80	0.42	มากที่สุด
2.3 มีแหล่งทุนเข้ามาสนับสนุนเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ โดยไม่คืนทุน	4.20	0.79	มาก
2.4 ภาระการเป็นหนี้ลดลง	4.60	0.52	มากที่สุด
2.5 มีเงินออมในครอบครัวเพราะลดรายจ่ายซื้อไข่ไก่	4.80	0.42	มากที่สุด
2.6 มีการจัดทำบัญชีรับจ่ายของเกษตรกรทุกครัวเรือนในชุมชน	4.40	0.52	มาก
2.7 มีไข่ไก่บริโภค ขายไข่ไก่ซื้ออาหารอื่นๆ ครบ 5 หมู่	4.60	0.52	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.60	0.13	มากที่สุด
3. ด้านสังคม			
3.1 ครอบครัวอบอุ่นอยู่พร้อมหน้า พ่อ-แม่-ลูก	4.60	0.52	มากที่สุด
3.2 มีความช่วยเหลือเอื้ออาทรกันและกันในสมาชิกกลุ่มการผลิตไข่ไก่พันธุ์ไข่	4.60	0.52	มากที่สุด
3.3 ครอบครัวมีความรักสามัคคี	4.80	0.42	มากที่สุด
3.4 เคารพศติกาของกลุ่มการผลิต	4.60	0.52	มากที่สุด
3.5 แสดงความคิดเห็นได้ในบางกิจกรรมที่ดำเนินโครงการ	4.80	0.42	มากที่สุด
3.6 เข้าร่วมประชุมกลุ่มอาชีพอย่างสม่ำเสมอ	4.60	0.52	มากที่สุด
3.7 รับฟังข้อคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มและในระดับครัวเรือน	4.80	0.42	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.73	0.05	มากที่สุด
4. ด้านจิตใจ			
4.1 ความเข้าใจกันในกลุ่มเกษตรกร	4.80	0.42	มากที่สุด
4.2 มีจิตใจใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง	4.60	0.52	มากที่สุด
4.3 มีความเชื่อเพื่อแผ่แก่กับสมาชิกในกลุ่มเกษตรกร	4.60	0.52	มากที่สุด

ประเด็นตัวชี้วัดการพึงตนเอง	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการ พึงตนเอง
4.4 มีจิตอาสา ร่วมกันทำกิจกรรมกลุ่มเกษตร	4.80	0.42	มากที่สุด
4.5 มีความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มเกษตร	4.60	0.52	มากที่สุด
4.6 รู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น	4.60	0.52	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.67	0.05	มากที่สุด
5. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ			
5.1 ชุมชนมีไม้ไผ่ ใช้สร้างเล้าไก่ ทำรั้วล้อมสวน ใช้ร่วมกัน ในชุมชน	4.80	0.42	มากที่สุด
5.2 มีสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ ร่วมกัน	4.80	0.42	มากที่สุด
5.3 มีไข่ไก่ ได้มูลไก่จากการเลี้ยง ไก่พันธุ์ไข่มาใช้ในการปลูก พืชผัก	4.60	0.52	มากที่สุด
5.4 ชุมชนได้ใช้ความรู้ภายในชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้านเรื่อง การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.60	0.52	มากที่สุด
5.5 ชุมชนมีผักปลอดภัยไว้รับประทานเพราะผักไม่ใช้ปุ๋ย วิทยาศาสตร์	4.80	0.42	มากที่สุด
5.6 คนได้รับการปรับปรุง เช่น ให้อุ๋ยจากมูลของไก่	4.50	0.53	มากที่สุด
5.7 มีการขยายพันธุ์ไก่พันธุ์ไข่ไปยังบ้านหินลาด	4.60	0.52	มากที่สุด
5.8 มีอาหารจากการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่มากเพียงพอในครอบครัว	4.67	0.05	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.66	0.17	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.60	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 17 พบว่า เกษตรกรมีระดับการพึงตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยการผลิต (เทคโนโลยีการผลิต) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.04) ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.13) ด้านสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.73$, S.D.=0.05) ด้านจิตใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.05) และ ด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, S.D. = 0.17)

การจัดกลุ่มสนทนาได้ใช้ตัวแทนเกษตรกรบ้านหินลาด จำนวน 5 คน ในวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2557 เพื่อยืนยันข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในการขยายผลการใช้หลักสูตรสัมมาอาชีพ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร ปรากฏผล ดังนี้

ชาวบ้านหินลาดได้ประกอบอาชีพเสริมตามความต้องการ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์จากเกษตรกรบ้านกุดแคนเป็นต้นแบบ นำไปขยายผล ปรับปรุงให้แต่ละอาชีพมีความเข้มแข็ง ยั่งยืน ผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่าย ทำให้เกิดอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและบริบทของพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกัน

ผู้ใหญ่บ้านหินลาดกล่าวว่า “การได้ไก่พันธุ์ไข่มาเลี้ยง ทำให้พฤติกรรมของชาวบ้านกลุ่มนี้เปลี่ยนไป ทุกคนตื่นตัวช่วยกันดูแลไก่ และเฝ้าระวังไก่ฟองแรกที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นอาชีพใหม่นอกเหนือจากการทำนา ชาวบ้านที่นี่เริ่มเรียนรู้ว่ากระบวนการทำงานแบบพึ่งพากัน จะช่วยให้อาชีพใหม่ของพวกเขาประสบความสำเร็จ จากเดิมแต่ละครอบครัวต่างทำมาหากินกันไปตามลำพัง ตอนนี้สามารถเก็บไข่ไก่ได้วันละไม่ต่ำกว่า 10 ฟอง และมีสิทธิ์ซื้อไข่ราคาถูกเอาไปทำกินที่บ้านได้ทุกวัน เกษตรกรเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่บ้านหินลาด มีระบบการตลาดที่เป็นไปตามกลไกของคนชนบท ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยไข่ที่เหลือจากการขายให้คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและจะถูกส่งไปจำหน่ายยังตลาดชุมชนในหมู่บ้านใกล้เคียง” (วิจิต รัตนเจริญ, 2557 : การสนทนากลุ่ม)

3.4 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรบ้านหินลาดปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกรบ้านหินลาด (n = 10)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. หลักสูตรการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่มีความสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร	4.80	0.42	มากที่สุด
2. เกษตรกรทราบความสำคัญและประโยชน์ของการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.40	0.52	มาก

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
3. เกษตรกรสามารถบอกสถานที่ในการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ที่เหมาะสมได้	4.80	0.42	มากที่สุด
4. เกษตรกรสามารถบอกเทคนิคการเลือกไก่พันธุ์ไข่ได้	4.40	0.52	มาก
5. เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.70	0.48	มากที่สุด
6. เกษตรกรสามารถบอกลักษณะของโรงเรือน อุปกรณ์การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.70	0.48	มากที่สุด
7. เกษตรกรเข้าใจวิธีการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.70	0.48	มากที่สุด
8. เกษตรกรเข้าใจเกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคไก่พันธุ์ไข่	4.60	0.52	มากที่สุด
9. เกษตรกรสามารถวางแผนการดำเนินงานและการบันทึกการผลิต	4.80	0.42	มากที่สุด
10. เกษตรกรสามารถจัดจำหน่ายผลผลิตไข่ไก่ได้	4.80	0.42	มากที่สุด
11. เกษตรกรสามารถจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.20	0.79	มาก
12. เกษตรกรเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่	4.60	0.52	มากที่สุด
13. เกษตรกรไปเรียนรู้อาชีพการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่กับเกษตรกรต้นแบบในชุมชน	4.80	0.42	มากที่สุด
14. เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและสามารถนำมาใช้ในชีวิตรประจำวันได้	4.40	0.52	มาก
15. มีความพึงพอใจที่ได้เรียนความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่จากวิทยากร	4.60	0.52	มากที่สุด
รวม	4.62	0.09	มากที่สุด

จากตารางที่ 18 พบว่า ภายหลังจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร มีความพึงพอใจในการฝึกอบรมตามหลักสูตรสัมมนาอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างการพึ่งตนเองของเกษตรกร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.62$, S.D. = 0.09)